

Rembalski, Andrzej

Jubileusz 35-lecia pracy naukowej profesora Wacława Różańskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 27/1, 237-239

1982

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

referacie zwrócił uwagę na udział w badaniach złóż siarki w I połowie XX wieku licznego grona badaczy, a wśród nich: J. Siemiradzkiego, S. Czarnockiego, Cz. Kuźniara, J. Czarnockiego, R. Krajewskiego, W. Teisseyre i innych.

W kolejnym referacie pracownicy Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Przemysłu Siarkowego „Siarkopol” w Tarnobrzegu — dr Józef Kirejczyk i mgr Edward Gorylewski — zaprezentowali stosowane współcześnie w Polsce sposoby wydobywania złóż siarki. Omówili oni dwie metody eksploatacji: — odkrywkową, połączoną ze wzbogaceniem uzyskanej w ten sposób rudy siarki metodą flotacyjną, oraz później zastosowaną w Polsce, ale bardziej opłacalną — podziemnego wytapiania i wydobywania na powierzchnię otworami wiertniczymi ciekłej siarki. Autorzy tego referatu sporo uwagi poświęcili problemowi rekultywacji terenów po wyeksploatowanych złożach siarki oraz związanym z nim zagadnieniem degradacji i ochrony naturalnego środowiska.

Ze względu na nieobecność autora nie został wygłoszony referat — przygotowany przez inż. Tadeusza Matelskiego, a poświęcony historii i zbiorom eksponowanym w Muzeum Zagłębia Siarkowego, które znajduje się w zamku — w Baranowie Sandomierskim.

Aktualna sytuacja gospodarcza naszego kraju miała decydujący wpływ na przebieg interesującej dyskusji. Jej uczestnicy zastanawiali się, w jaki sposób należy obecnie i w najbliższych latach eksploatować złoża siarki, aby jej eksport mógł być najbardziej opłacalny dla naszego kraju. Dyskutanci z dużą troską mówili także o ochronie naturalnego krajobrazu oraz zagrożeniu wód Wisły, występującym przy eksploatacji siarki.

W czasie obrad istotny postulat badawczy zgłosił doc. Zbigniew Wójcik. Zwrócił on uwagę, że archiwalia dotyczące kopalnictwa rud siarki na ziemiach polskich uległy rozproszeniu. Istnieje zatem konieczność kwerend badawczych — przede wszystkim w Wiedniu, Berlinie i Leningradzie. Zaproponował także przeprowadzenie szerokiej penetracji terenowej miejsc w północnej części zapadliska przedkarpackiego, gdzie dawniej prowadzono przygodnie eksploatację złóż siarki. Realizacja tego ze wszelkimi słusznymi wnioskami przyczyniłaby się na pewno do lepszego poznania dziejów wydobywania na ziemiach polskich tego cennego surowca.

Z kronikarskiego obowiązku należy nadmienić, że dzięki życzliwości dyrekcji Ośrodka Badawczo-Rozwojowego Przemysłu Siarkowego „Siarkopol” w Tarnobrzegu został opublikowany zbiór referatów wygłoszonych podczas sympozjum (poza artykułem doc. Tadeusza Osmólskiego).

Andrzej Rembalski
(Kielce)

JUBILEUSZ 35-LECIA PRACY NAUKOWEJ PROFESORA WACŁAWA RÓŻAŃSKIEGO

15 maja 1981 r. — w Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie — odbyło się uroczyste posiedzenie poświęcone 35-leciu pracy naukowej i 40-leciu działalności społecznej na terenie Staropolskiego Okręgu Przemysłowego prof. Wacława Różańskiego. Organizatorem spotkania był Wydział Metalurgiczny AGH oraz uczelniane koło Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego.

W uroczystości obok najbliższej rodziny Jubilata uczestniczyli członkowie senatu AGH, przedstawiciele Ministerstwa Hutnictwa, zakładów przemysłowych, z którymi Profesor utrzymuje bliskie kontakty, przedstawiciele organizacji społecznych, wyższych uczelni, wychowankowie i liczne grono współpracowników.

Przewodniczący posiedzenia — prof. Stanisław Gorczyca — przypomniał działalność naukowo-badawczą i społeczną Wacława Różańskiego.

Po ukończeniu humanistycznego gimnazjum im. Mikołaja Reja w Kielcach rozpoczął studia na Wydziale Hutniczym AGH w Krakowie.

Równolegle podjął pracę w Mechanicznej Stacji Doświadczalnej tej uczelni, a następnie w Zbrojowni nr 1 w Krakowie. Ta ostatnia praca ukształtowała zainteresowania Wacława Różańskiego problematyką metaloznawstwa i obróbki cieplnej.

Okres studiów został przerwany wybuchem wojny. Profesor uczestniczył w kampanii wrześniowej 1939 r., a po jej zakończeniu dostał się do niewoli niemieckiej. Po ucieczce z obozu powrócił do Kielc — miasta swej młodości. Na terenie Kielecczyny uczestniczył w pracy konspiracyjnej i działalności oddziałów partyzanckich, zajmował się także produkcją granatów własnej konstrukcji oraz organizowaniem i prowadzeniem komórek naprawy broni.

Za swą działalność w okresie okupacji odznaczony został krzyżem *Virtuti Militari*, krzyżem partyzanckim i innymi odznaczeniami bojowymi.

Jeszcze w okresie okupacji nawiązał kontakt z prof. Władysławem Łoskiewiczem, który po wojnie zaproponował mu stanowisko asystenta przy Katedrze Metalografii i Obróbki Ciepłej AGH. W 1954 r. został mianowany adiunktem. W 1954 r. na podstawie rozprawy pt. *Wpływ ultradźwięków na nawęglanie stali* otrzymał stopień kandydata nauk, a w 1957 — tytuł docenta. 17. VI. 1965 r. Rada Państwa mianowała Wacława Różańskiego profesorem nadzwyczajnym nauk technicznych.

Prof. Gorczyca w swym wystąpieniu szczególnie podkreślał zdolności organizacyjne Jubilata, które wykazał — pełniąc wiele odpowiedzialnych funkcji w szkolnictwie wyższym. W latach 1958—1962 piastował stanowisko prodziekana, a od r. 1962 do 1964 — dziekana Wydziału Metalurgicznego. W okresie od 1960 do 1969 r. kierował Zakładem Metalografii i Obróbki Ciepłej. Po utworzeniu w AGH instytutów, w latach 1969—1973, był wicedyrektorem Instytutu Metalurgii. Od 1962 r. do 1967 r. kierował punktem konsultacyjnym AGH w Kielcach, a od 1967 r. do chwili obecnej prowadzi taki punkt w Końskich.

Zainteresowania badawcze W. Różańskiego koncentrują się wokół zagadnień metaloznawstwa, obróbki cieplnej oraz defektoskopii. Jest on autorem skryptów akademickich, artykułów i patentów poświęconych tym zagadnieniom.

Drugim nurtem działalności naukowej i popularyzatorskiej, którym prof. Różański od czterdziestu lat poświęca się z wielką pasją, są badania dotyczące dziejów przemysłu na ziemiach polskich i ratowanie najcenniejszych zabytków techniki. Jednym z problemów, nad którymi Profesor pracuje od ponad dwudziestu lat, jest zagadnienie starożytnego hutnictwa świętokrzyskiego. Masowo występujące na terenie Gór Świętokrzyskich żuźle żelaziste stanowią niezmiernie interesujący problem zarówno z punktu widzenia historii kultury materialnej, jak również dla badaczy interesujących się technologią otrzymywania i wytopu żelaza z wydobywanych na tych terenach rud. Do rozwiązania tego zagadnienia mogły posłużyć tylko dwa istniejące czynniki: wykopaliskowe przedmioty żelazne, pochodzące z okresu rzymskiego i lateńskiego oraz pozostałości kłoców żuźlowych, zalegające północno-wschodnią część Gór Świętokrzyskich. Próby odtworzenia technologii procesu wytopu żelaza w ziemnych piecach dymarskich prowadzą przez doświadczalne wytopy, które pozwalają otrzymywać metal o analogicznej strukturze do tego, jaki pochodzi z wykopalisk. Prof. Różański należał do najbliższych współpracowników doc. Mieczysława Radwana, który wraz z zespołem metalurgów i archeologów rozpoczął w 1955 r. systematyczne prace badawcze nad tym problemem. Od tego czasu prowadził on badania metaloznawcze przedmiotów żelaznych, pochodzących z wykopalisk oraz żużli otrzymywanych podczas wytopów eksperymentalnych. W ostatnich latach badania te prowadzone są przy pomocy młodzieży studenckiej z AGH — skupionej w kole naukowym „*Officina Ferraria*”, którego prof. Różański jest opiekunem.

Warto nadmienić, że Wacław Różański był w 1967 r. jednym z inicjatorów organizowania w Nowej Słupi k/Kielc dorocznej imprezy turystycznej „Dymarki Świętokrzyskie”, podczas której dokonywane są wytopy żelaza w ziemnych piecach dymarskich. Dorobek badawczy związany z odtwarzaniem procesu wytopu żelaza w ziemnych piecach dymarskich prezentował prof. Różański w licznych referatach — wygłaszanych podczas sesji organizowanych w kraju i poza jego granicami oraz w artykułach publikowanych w periodykach naukowych.

Podczas jubileuszowego spotkania liczni goście podkreślali bliskie kontakty łączące Profesora z Ziemią Kielecką. Korzystając z licznych osobistych kontaktów z przedstawicielami przemysłu, wśród których wielu jest Jego wychowankami, pozyskuje Profesor zakłady przemysłowe dla idei ochrony zabytków techniki. Dzięki temu właśnie zrodziła się na Kielecczyźnie przed laty idea patronatów zakładów pracy nad zabytkami dawnego przemysłu.

W 1967 r. był prof. Różański inicjatorem zorganizowania w Kielcach obchodów 150 rocznicy utworzenia Szkoły Akademicko-Górnicznej, stając na czele komitetu organizacyjnego i redagując *Księgę Pamiątkową*.

Za całokształt działalności naukowej — prowadzonej na terenie województwa kieleckiego w 1978 r. — został laureatem nagrody im. Stanisława Staszica, przyznanej przez WRN w Kielcach.

Jest on także autorem licznych artykułów z zakresu historii techniki. Wiele z nich postuluje prawną opiekę nad zabytkowymi obiektami techniki.

Niewątpliwie do sukcesów na polu propagowania dziejów polskiego hutnictwa należy zaliczyć edytorskie opracowanie w języku angielskim — wspólnie z prof. Smithem — poematu Walentego Różdzieńskiego *Officina Ferraria*, który w formie książkowej został wydany w 1977 r. w Stanach Zjednoczonych.

W. Różański był również inicjatorem wydania przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Kielcach i Towarzystwo Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach *Opisu geograficzno-historycznego i statystyczno-technicznego Zakładów Rządowogórnicznych w odziale Białogon (od 1882 r.)*, zwanego popularnie „Kroniką Białogońską”.

W 1970 r. był współzałożycielem Towarzystwa Przyjaciół Górnictwa, Hutnictwa i Przemysłu Staropolskiego w Kielcach, w którym nieprzerwanie od jedenastu lat kieruje pracami Rady Naukowej.

Jest także członkiem-założycielem Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego. Od 1965 r. przez kilkanaście lat kierował w Zarządzie Głównym Stowarzyszenia Komisją Historii Zabytków i Hutnictwa.

Od 1970 r. jest członkiem Rady Naukowej Muzeum Techniki NOT w Warszawie. Od wielu lat bierze aktywny udział w pracach Rady Naukowo-Ekonomicznej przy wojewodzie kieleckim, gdzie od 1972 r. kieruje Komisją Techniki. Przewodniczy również Zespołowi Historii Hutnictwa i Odlewnictwa przy Instytucie Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN. Mimo przejścia w 1980 r. na emeryturę uczestniczy nadal aktywnie w działalności badawczej i dydaktycznej w AGH oraz w życiu wielu organizacji społecznych.

Za swe zasługi na polu nauki oraz pracy społecznej prof. Wacław Różański odznaczony został wieloma wysokimi odznaczeniami państwowymi i organizacyjnymi.

Andrzej Rembalski
(Kielce)